

Postní doba – odložme svoje masky!

Cyklus II. „Žijeme s církví“, katecheze 17.

Materiál vytvořilo © Katechetické středisko AP 2024 (Lenka Jeřábková)

Cíl:

Děti se seznámí s pojmem obrácení a s jeho místem v životě křesťana. Prohloubí si znalosti o významu přípravy na velikonoce v rámci osobní dimenze a zapamatuje si využití některých vhodných forem, které dokáže aplikovat.

Uvědomují si význam osobního obrácení a pravdivého přístupu k sobě samému ve vztahu k vlastní identitě, který dokážou vhodně aplikovat. Jsou schopny vztahovat jej nejen k sobě, ale k celému společenství a obohatit takto nejen vlastní přípravu na slavení velikonoce. Zároveň jsou schopny na základní rovině tuto problematiku reflektovat a sdílet se o ni. Rozvíjejí tak emoční i vztahovou rovinu v rámci společenství.

Seznam použitých materiálů a literatury:

Lesley Pinchbecková. Hry trochu jinak. Praha: Samuel, 2007.

Být na cestě. Duha č. 14, ročník 2000/2001.

Odkládám svoji masku. Duha č. 13, ročník 2002/2003.

Odlož, co k tobě nepatří. Duha č. 11, ročník 2020/2021.

Já jsem tady a zpívám: zpěvník s CD. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2010.

<https://zpevnik.proscholy.cz/>

<https://www.hranostaj.cz/>

Pomůcky ke katechezi:

- Připravené texty (notové záznamy) písní k **úvodní modlitbě**, pokud je potřeba je využít;
- Pomůcka „Co znamená obrácení“ k **úvodní aktivitě**, pracovní listy + pomocný text pro každé dítě, případně plakát A3 + společný text;
- **Pro katechezi:**
 - Text příběhu „**Postní dobrodružství**“ se závěrečnou otázkou z přílohy;
 - **Varianta 1:** Dataprojektor nebo počítač, případně sada obrázků zvířat; pracovní list Masky;
 - **Varianta 2:** Pracovní list Moje tvář + pastelky a fixy;
 - Plakát „**Poušť**“.
- **K doplňkovým aktivitám:**
 - Příběh **Kejklř Panny Marie**: text příběhu, pomůcky podle zvolené varianty;
 - **Domácí hra**: vytištěný návod a nakopírované listy s obrysem tváře;
 - **Pracovní list**: vytištěné listy podle zvolené varianty, nůžky, výtvarné potřeby;
 - **Vyrobme si masku**: výtvarné potřeby dle zvolené aktivity (viz návod v příslušné části metodiky);
 - **Hra „Přestupový volejbal“**: provaz, nafukovací balónky nebo plážový míč;
 - **Společné luštění**: rozstříhaná pomůcka, magnetická tabule s magnety nebo jiný způsob upevnění papírových proužků.

Vlastní poznámky ke katechezi:

Scénář:

Úvodní – **DOPORUČENÁ** – aktivita (cca 15 minut)

Modlitba či zahájení setkání dle zvyklostí skupiny, přičemž lze využít i vhodné písně. Z našich výběrů doporučujeme:

- Já chtěl bych, Bože můj (Kancionál 319, <https://zpevník.proscholy.cz/pisen/1604/ja-chtel-bych-boze-muj>)
- Přemýšlej, děkuj a služ (MH 208, <https://zpevník.proscholy.cz/pisen/1385/premyslej-dekuj-a-sluz>)
- *Písně* Stojím před tebou a Ty mě vedeš, Bože, které najdete v příloze.

Aktivita s luštěním „Co znamená obrácení?“ (pomůcka Co znamená obrácení). Cílem aktivity je získat tajenku, s níž můžeme později **pracovat v rámci debaty** o tom, co pro **každého z nás osobně znamená obrácení**. S pomůckou můžeme pracovat buď **hromadně** či ve **skupinách**, nebo ve formě **samostatné práce**.

- *Pokud budeme pracovat společně, připravíme magnetickou tabuli, na kterou připneme plakát s křížovkou, případně pomůcku rozložíme na stůl, aby všichni měli k aktivitě přístup. Poté nabídneme dětem kompletní text z Matoušova evangelia a vyzveme je, aby postupně křížovku s jeho pomocí doplnily – každý člen skupiny může doplňovat libovolné slovo, které v textu objeví, je však třeba, aby se děti u plakátu postupně střídaly. Při skupinové práci se postupuje obdobně, skupiny po jejím ukončení mohou společně říci tajenku nahlas.*
- *Při samostatné práci dostává každé dítě vlastní křížovku a text, závěr aktivity může být stejný jako u skupiny.*

Po ukončení aktivity můžeme s dětmi krátce **hovořit** na téma, **co znamená změnit se k lepšímu** (jak se dozvědí v tajence). Rovněž se lze vrátit i k **tématu Popeleční středy**, kde děti tento text slyšely jako první čtení, a připomenout jim **souvislost obrácení a důvěry v Boha**.

Úvodní hra.

Výměna identity. Protože celá katecheze je zaměřena na „odkládání masek“, tedy hledání skutečné identity, zahajovací hra s tímto tématem pracuje – slouží jako paměťová a na stmelení kolektivu, nicméně se zpětnou vazbou poslouží i danému tématu.

Hráči si mezi sebou ve dvojicích **mění identity** následujícím způsobem: Dají ruku tomu druhému na hlavu, každý z nich řekne své jméno a nějakou věc, co má rád (např. Já jsem Pepa a mám rád fotbal). Poté pokračují k dalším hráčům a proces se opakuje. Tentokrát se však Pepa už nepředstavuje jako Pepa, ale tím jménem, které získal od kolegy při první výměně. **Hlavním cílem** je prohodit si identitu s co nejvíce lidmi a nakonec se pokusit najít zase tu svou.

Na závěr zakončíme **krátkou zpětnou vazbou**: „Jako kdo jste se cítili nejlépe?“ „Získali jste nějakou vlastnost apod., kterou nemáte a přáli jste si ji?“ „Byli jste nakonec rádi, že jste takoví, jací jste?“ atd.

Poté můžeme přejít k vlastnímu tématu katecheze.

Postní doba – odložme svoje masky! (cca 25 minut)

V úvodu dětem **připomeneme**, že stále pokračuje **postní doba**. Chvilí vedeme **rozhovor na téma, jak postní dobu prožívají**, jak ji reflektují. Upozorníme je, že je to doba zvláštní a **ptáme se**: Čím se liší od jiných liturgických dob? (*krátký brainstorming, přijímáme všechny správné odpovědi*) Dále se ptáme: K čemu je postní doba? (*přivedeme děti k informaci, že se během postní doby připravujeme na oslavu Velikonoc*). Následuje otázka, proč se na ně vůbec musíme chystat?

Přečteme dětem **příběh „Postní dobrodružství“** (viz příloha) a zkusíme s nimi **vyřešit závěrečnou úlohu** (je možné, že se dětem bude zdát správnými více odpovědi; cílem je bod č. 2 – člověk, který objevuje sám sebe).

Diskutujeme s dětmi, **co nám tento příběh říká o přípravě na velikonoce?** Výsledným poznatkem jednak může být, že budeme **pozornější vůči Bohu a lidem** tam, kde právě jsme, a dále že postní doba je příhodný čas k tomu, abychom **přišli na to, kdo sami jsme**.

Abychom ale takové poznání mohli získat, potřebujeme se trochu **nad sebou zamyslet**. Nebudeme se ale věnovat tomu, co děláme, ale jací ve skutečnosti jsme.

Varianta 1

Začneme diskusí: zeptáme se dětí, jestli **se setkaly někdy s tím, že je něco schované**, a požádáme je o **příklady** (schované poklady, hra Geocaching se skrýšemi, hra na schovávanou apod.); můžeme jim navrhnout i objevit nějaké podobné **jevy v přírodě** (mimikry zvířat, případně jak v přírodě samice skrývají mláďata apod. – k tomu lze využít krátké video z časopisu Duha na adrese <https://www.youtube.com/watch?v=5nxVoxzpbQA>, případně vhodnou sadu obrázků)

Položíme **další otázku**: Někdy se **maskují také lidé**. Kdo to dělá a proč? (vojáci nebo naopak zloději, lékaři na operačním sále). Pokud děti nenapadne karneval / maškarní ples, navrhneme tuto příležitost sami a ptáme se:

- Kdo z vás byl někdy na maškarním plese? A za co? (*necháme proběhnout diskusi v kruhu; děti mohou sdílet své zkušenosti, případně říci, za co by na karneval jít chtěly a proč*)
- Zkusíme s dětmi **aktivitu k zamyšlení**: Proč by někdo chtěl jít za... (*cílem je přemýšlet, jaký je člověk, který chce ztvárnit nějakou konkrétní vlastnost – chce být silný, krásný, hrdina*) Jakou vlastnost by asi chtěl mít ten, kdo si vybírá nějakou konkrétní masku? Nejspíš má pro to nějaký důvod, jaký? *Pokud je tato aktivita na děti složitá, dáme sami několik příkladů: Kdo chce jít za princeznu, chtěla by být krásná, kdo za kouzelníka, chtěl by umět měnit věci, kdo za piráta, chtěl by zažít dobrodružství atd.)*
- V závěru **rozvineme úvahu**: druzí nás ale mají rádi proto, jací jsme doopravdy. Bůh nás má také rád takové, jaké nás stvořil, protože nás právě takové chtěl.

V životě ale často nějaké masky nosíme – tváříme se, že jsme jiní, než je tomu doopravdy. Pojdme se společně zamyslet, jaké masky máme. **Rozdáme dětem pracovní list „Masky“** a necháme je **samostatně pracovat cca 7 – 10 minut. Sami pracujeme rovněž.**

Po ukončení práce děti vyzveme: Nechme si své papíry pro sebe – jsou jen pro každého z nás a pro Boha. Abychom s maskami, o kterých jsme přemýšleli, mohli něco udělat, musíme mít čas – prostor pro sebe.

Varianta 2

V úvodu **se zeptáme dětí, jak poznají druhého člověka?** (*předpokládáme odpovědi: podle hlasu, oblečení, čísla telefonu, když někdo volá; nejčastěji ale podle obličeje*) V diskusi můžeme pokračovat: Stalo se vám někdy, že vás někdo nepoznal? Řekl vám někdo, že jste se změnili? Nebo jste slyšeli otázku „Proč se takhle tváříš?“ „Co to máš na obličeji?“ „Ty jsi jedl něco s kečupem?“ Jak to poznali? Nejspíš jim stačilo podívat se na náš obličej. Na ten se totiž díváme jako na první a podle něj člověka odhadujeme.

Rozdáme dětem pracovní list „Moje tvář“ a necháme je cca 5 minut pracovat na dotvoření obrysu jejich obličeje. Po skončení mohou své výtvary ukázat. Poté se ptáme: Mohou vás lidé doopravdy poznat jen podle toho, jak vypadáte? (*děti spíše odhalí, že ne*)

Podle obličeje lidé spíš poznají, jak se cítíte – **obličejem vyjádříte i pocit**. Pojdme to vyzkoušet. Každý člen skupiny může předvést nějaký výraz v obličeji vyjadřující pocit, ostatní hádají, jaký to je. Po skončení aktivity pokračujeme: Není to občas lehké poznat, že? Navíc si představte, že se často tváříme jinak, než jak se cítíme. Jako bychom měli na tváři masku, protože nechceme něco o sobě prozradit nebo chceme něco předstírat.

Pracujeme dále s tématem maska / identita a pokračujeme otázkou: Určitě jste byli někdy na karnevalu. Za co byste šli, kdybyste chtěli dát ostatním najevo, že:

- jste nejkrásnější na světě,
- nejodvážnější,
- je s vámi vždycky zábava,
- jste nejchytřejší,
- jste nejbohatší,
- jste nejsilnější...

Děti mohou samy vymýšlet další vlastnosti a příslušné masky. Aktivitu zakončíme krátkou úvahou:

Na karnevalu je hezké si vyzkoušet, že jsme někdo jiný: čaroděj, lev, princezna, pirát nebo jednorožec. Každý může být tím, koho obdivuje, koho se bojí, nebo kdo umí něco zajímavého.

Jenže když karneval skončí, jsme tu zase „jenom“ my. Ale to není málo – Bůh nás takhle stvořil, takové nás chce a z takových nás má radost. Bůh nás zná, ví, jací jsme, a chápe, proč se někdy přetváříme a nosíme masky. Před ním ale nemusíme nic předstírat. V postní době se o to můžeme pokusit a odložit to, co k nám nepatří stejně, jako odkládáme po karnevalu masku.

Abychom ale dokázali přemýšlet, co k nám nepatří, a abychom to mohli odložit, potřebujeme čas a prostor pro sebe.

Společný závěr pro obě varianty:

*Ukážeme dětem **plakát „Poušť“** a **připomeneme jim příběh** z úvodu hodiny. Co chtěl na poušti prožít pan Holý? Co pro nás může poušť symbolizovat? Známe nějaký příběh z Písma, kde se poušť objevuje? Které biblické postavy odešly na poušť a proč?*

Připomeneme Jana Křtitele a Ježíše, kteří žili na poušti, aby se připravili na svůj úkol – netematizujeme Ježíšova pokušení.

Poušť nám může symbolizovat ticho, klid a přípravu na něco důležitého. Dává nám prostor k přemýšlení. Pojdme vymyslet, jak bychom i my mohli „jít na poušť“ a mít klid na přemýšlení o našich maskách. *Necháme děti navrhnout různé způsoby, využít můžete seznam níže.*

Můžeme:

- Vypnout televizi a počítač
- Odložit mobil
- Zůstat někde půl hodiny sami
- Projít se hodinu po parku nebo v přírodě
- Jít na své tajné místo

*Navrhne dětem **aktivitu pro následující dny**: Pokud se na nějakou podobnou poušť v příštích dnech dostanete, můžete si vzít své pracovní listy (varianta 1) nebo poznámkový sešit nebo papír (varianta 2) a zkusit si napsat, jaké masky nosíte a jak se jich zbavit.*

Při příštím setkání si o našich objevech můžeme chvíli povídat. Ale důležitou věc nesmíme zapomenout:

Kdykoliv odložíme nějakou masku, staneme se víc sami sebou, a to přesně po nás Bůh chce. Pak mluvíme s Bohem opravdu sami za sebe a chováme se k druhým tak, jak bychom chtěli, aby se oni chovali k nám.

*Téma identity / odkládání masek v závěru **propojíme s obrácením a změnou smýšlení**.*

S odložením masky se dáváme také víc k dispozici Bohu a měníme způsob, jakým přemýšlíme o sobě i o druhých lidech. Ježíš nás k tomu vyzýval, když říkal: „Obráťte se“! Obrácení je spolu s odložením jakékoliv nepravdy o sobě nebo o druhých největším úkolem pro postní dobu!

Modlitba dle zvyklostí skupiny.

Rozdání zápisových listů a zakončení setkání.

Případné doplňkové alternativy ke scénáři:

Práce s příběhem „Kejklíř Panny Marie“

Příběh z přílohy můžeme dětem přečíst, případně vyprávět. Využít ho lze několika způsoby:

- Diskutujeme s dětmi o tom, jak příběh souvisí s naším tématem. Kdo v příběhu ukázal svou pravou tvář? Jakým způsobem bychom se projevili my sami, aby to byl skutečně náš vlastní způsob?
- Na základě tohoto příběhu můžeme rozvinout téma „modlitba tělem“, zopakovat liturgické postoje a navrhnout způsoby, jak je možné se modlit pohybem. Je možné též příběh opakovat s dětmi jako scénku.
- Téma mohou děti ztvárnit i výtvarně – nakreslit obraz, jak by se na kejklířově místě modlily ony.

Domácí hra „Poznáme se podle tváře?“

Doma si děti podle návodu z časopisu Duha mohou s celou rodinou zahrát hru, ve které jde o to, jak se kdo kdy tváří. Hráči se ale nesmí bát trochu kreslit!

- [Návod](#)
- [Tvář](#)

Pracovní list „Odlož, co k tobě nepatří“

Časopis Duha nám rovněž nabízí hotový pracovní list, díky kterému mohou děti během postní doby přemýšlet, co k nim nepatří a co by měly odložit. List je možné využít i jako typ postního předsevzetí

- Podle návodu děti mohou [přemýšlet, co k nim nepatří a co je možné odložit](#);
- [Vystřihovat a lepit barevnou variantu](#);
- [Dokreslovat, vystřihovat a nalepovat černobílou variantu](#).

Vyrobme si masku

Pokud chceme nějakou masku odložit, musíme mít možnost vzít ji doopravdy do ruky. S kreativní skupinou a dostatkem času si můžete vybrat jeden ze způsobů, jak masku vyrobit, přičemž vám mohou pomoci následující návody:

- [Jak vyrobit masku na obličej](#);
- [Výroba masek na obličej](#) (videonávod).

Maska může posloužit na farní nebo jiný karneval, ale děti ji mohou také ozdobit podle výsledků práce, aby symbolizovala to, co chtějí odložit. Takové masky pak děti mohou společně nebo samy zničit na Velký pátek / po velikonoční vigílii (obnově křestních závazků) / po svátosti smíření.

Hra „Přestupový volejbal“

Po ukončení této hry můžete s dětmi reflektovat téma obrácení dle navrženého postupu.

Herní pole rozdělíme provazem na dvě části; musí být tak vysoko, aby ho hráči měli nad hlavami. Připravíme si buď nafukovací balóněk (pro velmi malý prostor – je potřeba mít několik náhradních), nebo plážový míč.

Hráče rozdělíme na dvě skupiny a necháme je hrát cca tři minuty volejbal. Míč musí být neustále ve vzduchu, nesmí se dotknout sítě ani spadnout na zem. Když míč přeletí přes síť a dopadne na druhé straně na zem, získává družstvo bod. Pokud někdo míč odrazí a ten proletí pod sítí, bod získává soupeř.

Po třech minutách ohlaste změnu pravidel: jakmile někdo v příštím kole odpálí míč, kterým získá družstvu bod, podleze síť a přidá se k soupeřům.

K tématu obrácení: ptejte se dětí, v čem se tato dvě kola lišila – měla by zaznít slova „přejít na druhou stranu“. Zkuste s nimi najít alternativní výraz; někdo se možná o obrácení zmíní. Pokaždé, když někdo získal bod, přešel na druhou stranu. Jak to na členy jednotlivých družstev působilo? Bylo jim to příjemné? Co to celkově způsobilo? Komu to pomohlo? V závěru můžete využít ke shrnutí např. vhodný biblický příběh.

Společné luštění – Co znamená obrátit se

Před zahájením aktivity tabulku vystřihneme a rozdělíme podle linek na kolmé sloupce. Cílem aktivity je získat odpověď na otázku z názvu pomůcky, který můžeme využít jako základ k diskusi o konkrétní náplni postní doby pro jednotlivé děti. Pomůcku (viz příloha) vytiskneme pokud možno na formát A3, aby se dětem pohodlněji skládala.

Připravíme magnetickou tabuli a magnety, případně pomůcku rozložíme na stůl, aby všichni měli k aktivitě přístup. Papírové pruhy zamícháme a vyzveme děti, aby si vyzkoušely skutečně náročný úkol a zkusily pruhy sestavit tak, aby mohly přečíst smysluplný text. Když je celá tabulka sestavena, společně si úryvek přečteme, diskutujeme o něm a případné nápady (a předsevzetí) zapisujeme.